ਨਾਇਕ

(ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੂਤਰਧਾਰ ਮੰਚ ਉਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)

ਸੂਤਰਧਾਰ : ਲੋੜ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ, ਜੋ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰਨ, ਸਗੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ।

ਇਹ ਨਾਇਕ ਉਹ ਨਾ ਹੋਣ ਜੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਖਿੜਕੀ ਥਾਣੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਝਾਕ ਸਕਦੇ; ਫੇਰ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਘਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ।

ਇਹ ਨਾਇਕ ਉਹ ਨਾ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਸ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ।

ਇਹ ਨਾਇਕ ਉਹ ਨਾ ਹੋਣ ਜੋ ਸਿਰ ਭਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਤੁਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਨਾ ਚੁੱਭ ਜਾਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਇਹ ਨਾਇਕ ਉਹ ਨਾ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਨ, ਜ਼ਰਦ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਮੁਰਝਾਏ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਅਰਥੀ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਫੇਰ, ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੌਸਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ।

(ਪੁੱਤਰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।)

ਪਿਤਾ : ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ?

ਪੁੱਤਰ : ਪਿਤਾ ਜੀ, ਡਾਕਖ਼ਾਨੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਚਕਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾਂਦੇ ਹੋ ?

ਪਿਤਾ : ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਲਾਵਾਂ, ਕੀ ਏਨੀ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ?

ਪੁੱਤਰ : ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਟਿਚਕਰ ਇਸ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਏਨਾਂ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਘਰ ਵਿਹਲਾ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ : ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਇਹ ਉਹਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾ ਕਰੇ, ਇਹ ਉਹਦਾ ਕਸੂਰ

ਜ਼ਰੂਰ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਏ ਕਿ ਉਸਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਨੌਕਰੀ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਏ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਕਲਰਕੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਦੀ ਜੋ ਲਿਆਕਤ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਦੀ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਟਰਿਕ ਮੈਟਰਿਕ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਐਮ.ਏ. ਐਮ.ਏ. ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਐਮ.ਏ. ਪਹਿਲੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੈਟਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਪਹਿਲੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਨੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਪਿਤਾ ਜੀ, ਆਨਾ, ਆਨਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੇ ਰੁਪਿਆ, ਰੁਪਿਆ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾਂ ਏਂ ?

ਪੁੱਤਰ : ਇਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਾ ਖੜਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਪਿਤਾ : ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਮਝੇ, ਮੈਂ ਜੋ ਕਮੇਟੀ ਘਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਸੁਪਰੀਡੈਂਟ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਟੈਕਸ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘਦੇ ਨੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਕ ਚੌਕ 'ਚ ਖੜਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹਰ ਇਕ ਕਾਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਏ, ਪਰ ਇਹਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਦਾ ਰੁਤਬਾ ਕਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਚੌਕ 'ਤੇ ਖੜਾ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਜੇ ਇਕ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਐਮ.ਏ. ਨੂੰ ਮੈਟਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕ ਰਖਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਕ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਏਂ ?

ਪੁੱਤਰ : ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਕਖ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਰੀਜ਼ਲਟ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਉਡੀਕ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਜੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ, ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਇਕ ਹੋਰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਕਿਹੜੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ?

ਪੁੱਤਰ : ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਏ ?

ਪਿਤਾ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਸਕਾਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ : ਹਾਂ ਅਗਰ ਕੋਈ ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਲਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਏ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਉਹਦਾ ਪਿਤਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖਲੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝੋਗੇ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਂਗਾ, ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਾਂ ?

ਪੁੱਤਰ : ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੈ।

ਪਿਤਾ : ਅੱਛਾ, ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਏ ਤਾਂ ਠੀਕ ਏ, ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਖ਼ਰਚ ਲਈ ਪੈਸੇ ਤੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੰਗ ਲਵੀਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਕਰਜ਼ਾ ?

ਪੁੱਤਰ : ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਰੀਜ਼ਲਟ ਬਾਅਦ ਜੋ ਵੀ ਪੈਸਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਏ, ਉਹ ਕਰਜ਼ਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮੈਂ ਸੂਦ ਸਮੇਤ ਮੋੜਨਾ ਚਾਹਵਾਂਗਾ।

ਪਿਤਾ : ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਸ਼ਰਮ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ : ਕਿਸ ਵੇਲੇ ?

ਪੁੱਤਰ : ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਏਗੀ।

ਪਿਤਾ : ਸੋ ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਏ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ, ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਰਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਭੁਲਾ ਦੇਵੇਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹੋ ਉਮੀਦ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਉਮੀਦਾਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਆਦਤ ਏ, ਸਾਡੀ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਪੁੱਤਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਉਮੀਦ ਲਾਈ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਲੁੱਟ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮੀਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਤੁਸੀਂ ਉਮੀਦ ਲਗਾਈ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਲਗਣਗੇ, ਪਰ ਉਮੀਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਲਾਈ ਏ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਘੜੀ ਜੀਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਏ, ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੋਚ ਬਣ ਗਈ ਏ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ?

ਪੁੱਤਰ : ਸਾਨੂੰ ਫ਼ਿਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ?

ਪਿਤਾ : ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਬਣੇਗਾ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਬਣੇਗਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹ ਸਭ ਕਹਿਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਦੇਸ਼ ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਬਣਨਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਏ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਟਲਾਂ ਦੇ ਹੋਟਲ ਬਣੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਅਯਾਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਯਾਸ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੁਰਗੇ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫ਼ਿਕਰ ਏ, ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਕਦੋਂ ਜਾਣਾ ਏ ?

ਪਿਤਾ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਪੁੱਤਰ : ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਬਾਹਰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ।

ਪਿਤਾ : ਯਾਨੀ ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਏ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਦੋਸਤ ਬਾਹਰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਂ ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ। ਉਂਝ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨੀ ਏ, ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।

ਪਿਤਾ : ਬੁਲਾ ਲੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ।

(ਸੋਟੀ ਚੁਕ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਸੂਤਰਧਾਰ : ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਇਹ ਸੋਚ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਇਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਇਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ

ਹੁਣ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੈ, ਨਾਟਕ ਦਾ ਪਿੜ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਨਾਟਕ ਇਹ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ।

(ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਕ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ)

(ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਣ ਇਕ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ।)

ਪਿਤਾ : (ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ) ਰੋਲ ਨੰਬਰ ਇਕ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਏ।

(ਪੁੱਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦਾ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਹੈ।)

ਪਿਤਾ : ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਜੀ।

ਪਿਤਾ : ਤੇਰੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹਨ।

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਜੀ, ਮੈਟਰਿਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਮ.ਏ. ਮੈਂ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਟਰਿਕ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਫਸਟ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਬੀ.ਏ. ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚੋਂ ਫਸਟ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਐਮ.ਏ. ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਫਸਟ ਆਇਆ ਸਾਂ।

ਪਿਤਾ : ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਏ ਕਿ ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੇਰਾ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਏ ਕਿ ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਹੀਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੇਰਾ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ : ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਏ ?

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹੀ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਇਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਹੈ, ਮੈਨਜਮੈਂਟ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਤੈਨੂੰ ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੇਕਰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹਵਾਂਗਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਆਖਣ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਏ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਹਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਪਰ...

ਪੁੱਤਰ : ਪਰ ਕੀ ?

ਪਿਤਾ : ਕੋਈ ਐਸਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨੰਬਰ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜੇ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੇ, ਲਿਆਕਤ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਪਰ Pull ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨੰਬਰ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜੇ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਬਹੁਤੀ ਹੋਏ, ਉਹਦੀ ਲਿਆਕਤ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਪਰ Pull ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੇ।

ਪਿਤਾ : ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਮਹੂਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਏ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਬਰਾਬਰ ਨੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਜੇ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਨੇ ਤਾਂ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ?

ਪਿਤਾ : ਇਹ ਸਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਏ, you are a cheater ਤੁਸੀਂ ਦੰਭੀ ਹੋ, ਮਕਾਰ ਹੋ, ਝੂਠੇ ਹੋ।

ਪਿਤਾ : ਤੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਤਮੀਜ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਨੇ 'ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਤਮੀਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹਦਾ ਹੱਕ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਬੜਾ ਗੁਸਤਾਖ਼ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਸੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਸਤਾਖ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹਥੋਪਾਈ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੂਰਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

ਸੂਤਰਧਾਰ : ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਤਕਰਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਾਰ ਹੈ। ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੇ, ਸਥਾਪਤ ਦਸਤੂਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦੀ ਰਹੇ, ਪਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆਏ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਨਹੀਂ।

(ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਹੁਣ ਘਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਬੰਦ ਹੁਣ ਦਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਪਿਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਹੱਕ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਪਰ ਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਟਕੀ ਮਸਾਲਾ ਹੈ।

(ਥਾਂ : ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ ਘਰ।)

(ਹੁਣ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਸ਼ਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੂਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।)

ਪਿਤਾ : ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹੰਗਾਮਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ।

ਪੁੱਤਰ : ਪਹਿਲੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੋ।

ਪਿਤਾ : ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਥੇ ਹੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੰਗਾਮਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਪੁੱਤਰ : ਪਰ ਉਹਦਾ ਕੀ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ।

ਪਿਤਾ : ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਸੀ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਖੁਹਾਉਣੀ ਸੀ ?

ਪੁੱਤਰ : ਫੇਰ ਇਹ ਕਿਸਦਾ ਕਸੂਰ ਏ ਕਿ ਇਥੇ ਬੰਦਾ ਜਿਸਦੇ ਨੰਬਰ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ ਉਹਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਜਾਏ ਪਰ ਉਹ ਚੁਣਿਆ ਨਾ ਜਾਏ।

ਪਿਤਾ : ਮੇਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰ ਇਹ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕਸੂਰ ਏ, ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕਸੂਰ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਤੇ ਮੇਰੇ ਬੁੱਢੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਰੁੱਧ ਕੌਣ ਬੋਲੇਗਾ ?

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਠੇਕਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਤੂੰ ਬੋਲੇ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਈ ਕੀ ਹੋਏਗਾ ?

ਪੁੱਤਰ : ਪਤਾ ਏ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਰਿਪੋਟ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੀ ਏ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਬੰਦੇ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਤੇ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਜ਼ੁਰਮ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਏ, ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਣ ਦੇਣਾ, ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਪਿਤਾ : ਤੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਵੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਬੜਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਫਿਟਕਾਰ ਦਾ ਏਨਾ ਹੀ ਡਰ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਪਿਤਾ : ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ? ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਈ ਏ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਥੁੜ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਹਰ ਬਾਪ ਕਰਦਾ ਏ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਲੜਾਈ ਲੜਦੇ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਲੜਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਯਾਨੀ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹਥੋਪਾਈ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਉਚੀ ਬੋਲਦਾ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਉਚੀ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦੇ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਹੜੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ, ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਹੰਗਾਮਾ ਕਰਾਂਗੇ, ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਵਾਂਗੇ।

ਪਿਤਾ : ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਚਾਹੇਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਉਸ ਭਲੇਮਾਨਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪੱਗ 'ਤੇ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਪਾਏ ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ, ਅਗਰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਤਾੜੀ ਵਜਾਕੇ ਆਖਾਂਗਾ ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਸ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ

ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਕੁਝ ਟੁਕੜਿਆਂ ਬਦਲੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਿਤਾ : ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਪੁੱਤਰਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹੀ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਪੁੱਤਰ ਪਿਓ ਦੀ ਪੱਗ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੋਲਣ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਣਗੇ।

ਪੁੱਤਰ : ਉਹ ਪਿਓ ਦੀ ਪੱਗ ਰੋਲਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਸਗੋਂ ਹਰ ਉਸ ਗ਼ਲਤ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪੱਗ ਰੋਲਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਹਦਾ ਪਿਓ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਪਿਤਾ : ਚਲੋ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਾਜ਼ੀ ਏਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਏ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇ ਚੱਲ।

ਪੁੱਤਰ : ਕਿਉਂ ?

ਪਿਤਾ : ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਤੇਰੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਲਿਖਵਾਈ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਉਹਦੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਇਥੇ ਆਏ ਸਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਥਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਂ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਉਠਾਉਣੀ ਪਵੇ। (ਦੋਨੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

ਸੂਤਰਧਾਰ : ਹੁਣ ਕਚੈਹਰੀ ਹੈ, ਕਚੈਹਰੀ ਜਿਥੇ ਹਰ ਝਗੜੇ ਦਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਝਗੜਾ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਚੈਹਰੀ, ਜਿਥੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਸੱਚ ਦੇ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਝੂਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੱਚ ਤੇ ਹਾਵੀ, ਪਰ ਸੱਚ ਵੀ ਹੈ ਅਣਖ ਵਾਲਾ ਝੂਠ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਿਤਾ ਇਕ ਜੱਜ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਕਟੈਹਰੇ ਖੜਾ, ਗਲ ਅਜਬ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਟੱਕਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

(ਥਾਂ : ਕਚੈਹਰੀ)

(ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੱਜ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ (ਉਹ ਪਿਤਾ ਹੈ) ਪੁੱਤਰ ਮੁਜ਼ਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਟੈਹਰੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ)

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੁਰਮ ਸੁਣ ਲਿਆ ਏ ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਜੀ ਸੁਣ ਲਿਆ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਏ ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਚਾਹੇਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ, ਵਕੀਲ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕੋਈ ਦਾਅ ਪੇਚ ਦਸੇਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਲਈ ਆਖੇਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਪਿਤਾ : ਕੀ ਤੇਰਾ ਮਤਲਬ ਏ ਕਿ ਇਹ ਕਚੈਹਰੀ ਝੂਠੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਦੀ ਏ ?

ਪੁੱਤਰ : ਇਥੇ ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਗਵਾਹੀ ਉਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਵਾਹੀਆਂ 99.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਝੂਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿਤਾ : ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੀਤਾ, ਕੁਰਾਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਜੀਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੀਤਾ, ਕੁਰਾਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਅੰਜੀਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਬੋਲ ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁੱਠ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇ ਤੇ ਉਹ ਝੂਠ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਵੇ।

ਪਿਤਾ : ਤੇਰਾ ਮਤਲਬ ਏ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਝੂਠ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਇਹੋ ਮਤਲਬ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਇਕ ਜ਼ੁਰਮ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਕ ਹੋਰ ਜ਼ੁਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਂ ਤੌਹੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੌਹੀਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਪਿਤਾ : ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਏ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਵੇਖੀਏ ਤੇ ਦੰਭ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਈਏ।

ਪਿਤਾ : ਖ਼ੈਰ ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ, ਉਹ ਕਹਿ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੇਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀ ਏ ? ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼ ਏ। ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ

ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਨੰਬਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੇ ਸਨ, ਮੇਰੀ merit ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤੇ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਇਹ ਗੱਲ ਨੌਕਰੀ ਦੀ advertisment ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵੀ ਦੰਭ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦੰਭੀ ਹੋ, ਦੰਭੀ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰਨੇ ਚਾਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੱਗ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੱਥ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪੱਗ ਬੱਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੱਗ ਲੱਥੀ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਹੋਰ ਤਿਲਮਲਾਏ, ਥਾਣੇ ਨੱਸ ਗਏ, ਕਹਾਣੀ ਬਸ ਏਨੀ ਹੀ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਕਿਸੇ ਅਦਾਮੀ ਦੀ ਪੱਗ ਲਹਿ ਜਾਏ, ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਰੁੱਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਦੇ ਕਤਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਣਖ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪੱਗ ਹੋਏ। ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਹੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਪੜਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੁਲਦਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੱਸੋ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ?

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਤੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟੈਹਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਜੱਜ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਹੋਏਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਕਟੈਹਰੇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਓ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕਟੈਹਰੇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਜੱਜਮੈਂਟ ਦੇਈਏ।

ਪਿਤਾ : ਕਿਉਂ ?

ਪੁੱਤਰ : ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਹੋ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕਦੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹੋ, ਕਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦੇਂਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵੋਗੇ ? ਕੀ ਏ ਸਾਡਾ ਭਵਿੱਖ ?

ਪਿਤਾ : ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਏਨਾਂ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦਸੇ ਇਕ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਣਾ ਚਾਹਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ 'ਪੱਛ' ਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਵੀ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੱਛ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ

ਪਰ ਦੋਸਤੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਕਿਰਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਨੇ
ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਲਾਗਾਤਰ ਪੱਛਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ 'ਚ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛਾਂ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ
ਉਹ ਹੌਲ਼ੀ-ਹੌਲ਼ੀ ਸੁੱਕਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਬਾਲਣ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਉਂਝ ਹਰੇ ਭਰੇ ਰੁੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਅੱਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਪਰ ਰੁੱਖ ਜਦੋਂ ਸੁੱਕਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਗ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੱਜਦੀ ਹੈ।

ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵਿਦਰੋਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਆਪ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲੱਭ ਪਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਠਾਂਗੇ ਤੇ ਫੇਰ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸੇਗਾ।

ਪਿਤਾ : ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਭਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕਸੂਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕਸੂਰ ਹੋਇਆ, ਅਦਾਲਤ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਨਰਮੀ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੁੱਤਰ : ਸ਼ੁਕਰੀਆ।

ਸੂਤਰਧਾਰ : ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ, ਨਦੀ ਆਪਣੀ ਰੌਂ ਵਿਚ ਵਗਦੀ ਰਹੀ, ਪਿਤਾ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦਰਮਿਆਨ ਸੀਖਾਂ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਹੈ- ਤੇ ਇਹੋ ਦੀਵਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੌਂ ਨੂੰ ਹੈ ਮੋੜਦੀ,ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ, ਨਾਟਕ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਹੀ ਮਿਟਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਲਕੀਰ ਹੈ।

(ਥਾਂ : ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼)

ਪੁੱਤਰ : ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ ਹੋ।

ਪਿਤਾ : ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕੁਝ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਪੁੱਤਰ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਇਹ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਿੰਨ੍ਹੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਕੜਾ ਹਾਂ।

ਪਿਤਾ : ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਏ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਆਉਂਦਾ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਏ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਹਾਂ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਏ ਕਿ ਅੱਜ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਹਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕੋਈ ਕੁਰਸੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਸੁਪਰੀਡੈਂਟ ਦੀ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਜੱਜ ਦੀ, ਤੇ ਤੂੰ ਇਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਪੁੱਤਰ : ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਾਪ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰਲੇ ਖੋਲ ਨਾਲ ਸੀ।

ਪਿਤਾ : ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਾਪ ਦਾ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ?

ਪੁੱਤਰ : ਬਹੁਤ ਕੁਝ-ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿਹਾਂਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਚੁੱਕਦੇ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਬੱਤੀ ਬੁਝਾ ਦੇਂਦੇ ਸੀ।

ਪਿਤਾ : ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਏ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸੁੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ, ਕਦੀ ਭਾਵੇਂ ਸੁੱਤਾ ਹੋਵਾਂ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਟਕ ਕਰਦਾ ਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਉਡੀਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹੀ ਘੜੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕੋਈ ਦੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ : ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ

ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ੈਤਾਨੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਕ ਗੁਸਤਾਖ਼ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ।

ਪੁੱਤਰ : ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਉਹ ਘੜੀਆਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖ ਸਕਿਆ ਸਾਂ, ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਸਾਂ।

ਪਿਤਾ : ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਥੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਭੇਜਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਮੈਂ ਹਾਂ।

ਪੁੱਤਰ : ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੁਹਾਡਾ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਰਵ੍ਹਾਂਗਾ।

ਪਿਤਾ : ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਹ ਥਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ।

ਪਿਤਾ : ਅਹਿਸਾਸ ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਹੈ। -ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ। ਸਾਡੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਚੁੱਪ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਬੋਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਕੋ ਥਾਂ ਖਲੋਤੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਅਸੀਂ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਨਹੀਂ- ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਤੇ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਬਦਲਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਿਧਰ ਲੈ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿਤਾ : ਨਹੀਂ ਪੁੱਤਰ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ।

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੰਝ ਲਗਦੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਧੜ ਤੇ ਸਾਬਤ ਸੱਚ ਵਾਲੇ ਸਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਏ।

ਪਿਤਾ : ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ ?

ਪੁੱਤਰ : ਅੱਗੇ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਬਤ ਸਿਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਬਤ ਸਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੋਚਵਾਨ ਸਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪਿਤਾ : ਪੁੱਤਰ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਖਿਆ ਏ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ ਰਹੇਗੀ (ਘੜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ) ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਏ।

ਪੁੱਤਰ : ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ, ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਾਹਰ ਆਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਣੀ।

ਪਿਤਾ : ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਲੰਘ ਹੀ ਜਾਏਗਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੇਗੀ ਤੇਰੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ, ਤੇਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਬਾਪ ਨੂੰ ਬੇਟੇ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਪੁੱਤਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਝੁੱਕਦਾ ਹੈ ਪਿਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹੌਲ਼ੇ-ਹੌਲ਼ੇ ਫੇਡ ਆਊਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਟਕ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

(ਸਮਾਪਤ)